

Фільм напружених і живих діалогів

Анастасія Канівець

«Погані дороги»

Сценаристка і режисерка:
Наталія Ворожбит
Оператор: Володимир Іванов
У ролях: Ігор Колтовський,
Андрій Лелюх, Зоя Барановська,
Анна Жураківська, Катерина
Жданович, Оксана Черкашина,
Юрій Кулініч та ін.
Kristi Films. 2020

Анна Жураківська у фільмі «Погані дороги». Режисерка Наталія Ворожбит. Kristi Films, 2020.

Погана дорога – звичайнісінька ґрунтівка, якою авторка – сценаристка, режисерка і авторка однойменної п'єси Наталія Ворожбит – поведе своїх персонажів, а з ними й глядача. Це така собі «дорога війни», що пов'язує території окуповані й звільнені, об'єднані травматичним досвідом; люди, котрі в тій чи іншій формі зазнали його, опиняються в центрі уваги. Тут немає війни зі стрільниною, вибухами, танками й диверсантами. Її показано через людські типи, психологію та стосунки: українські військові на блокпосту, що мають вирішити, чи відпустити затриманого водія без документів; місцеві дівчата, які гуляють з українськими вояками, – хто з любові, а хто заради подарунків; молода полонянка та її наглядч-сепаратист; жінка-офіцер медичної служби, що супроводжує тіло свого «фронтового чоловіка»... Кожна ситуація по-своєму екстремальна, кожна вивільняє в людині глибоко заховане – і переважно не «добре» чи «погане», а складну їхню суміш, де «добро» плавно переходить у «зло», і межу між ними провести все важче.

П'ять новел, п'ять ситуацій, більше похмурих і по-своєму жаских... проте і з гумористичними обертонами (чимало специфічного, воєнного, брутально-цинічного й водночас життєствердного гумору демонструють самі персонажі). Кожна з них автономна – проте історії переплітаються між собою, підхоплюючи теми одна одної, перегукуючись мотивами чи й окремими образами.

Історія про стосунки дівчат з вояками іде за вступною но-

велою про блокпост, де затриманий директор місцевої школи раптом запідозрює, що українські військові ховають у себе його ученицю (зрештою він сам, як і глядач, має вирішити для себе, чи вірити їм). Серед героїнь наступної новели цієї дівчинки немає, проте йдеться про тих самих юнок, яким хочеться кохання, і подарунків, і вечірніх прогулянок з хлопцями; яким, зрештою, просто хочеться відчутти себе дорослими і хоч на короткий час забути про невеселе повсякдення. Цікаво, що для цього світу – чи то лояльний до української влади директор, чи то бабця, для котрої українські військові є «фашистами», чи то самі дівчата, що не зважають на колір уніформи коханого, – українська сторона по суті є «іншим», різниця лише в тому, дружнім чи ворожим.

Певним чином віддзеркалюють одна одну інші дві новели; на відміну від тих, що йдуть цілими епізодами, вони по-сценно чергуються, підкреслюючи свою спорідненість. Сепаратист приводить до приміщення колишньої оздоровниці полонену журналістку; через спілкування з нею садист і потенційний гвалтівник поступово починає відновлювати людське в собі (що, зрештою, виявиться його ахіллесовою п'ятою). З іншого боку, ніжна й слабка жертва, щоб зберегти своє тіло й саме життя, змушена вдаватися до маніпуляцій, граючи і на темних, і на світлих почуттях свого вартового. Тоді, як він повертає собі людське обличчя, вона змушена задля виживання пожертвувати частиною власного людського «я».

Сергій Соловйов, Оксана Вороніна і Зоя Барановська у фільмі «Погані дороги».

У новелі про перевезення тіла, навпаки, розкривається образ героїні – від майже монструозної «бой-баби» до по-статі трагічної та по-своєму смиренної. І її вчинки, що на них ми дивимося очима носія «норми», військового-вояки, виходять за межі цієї самої норми; утім, ми розуміємо, що це тип, сформований – а точніше, деформований – війною, яка за природою своєю є порушенням нормального життя.

Остання історія – «мирна», універсальна, родом із класичних оповідок-бувальщин. Заможна жінка, проїжджаючи селом, випадково збиває машиною курку. Її власники, на позір мирні й сумирні; але поступливість присоромленої, готової відшкодувати збитки винуватиці розпалює їхні апетити, що починають рости загрозливими темпами. Ця новела не пов'язана з іншими, вихопленими з буднів війни (хоча присутні в ній образи – збитої птиці та консервованих помідорів – згадуються і в новелі про полонянку, що виглядає свого роду «переморгуванням» двох історій). Утім, вона так само показує вивихи людської природи, наче демонструючи, чому для завершення війни недостатньо «просто перестати стріляти».

Наостанок варто сказати кілька слів про мову. Якщо «Атлантида» – це насамперед візуальні образи, то в «Поганих дорогах» головним художнім засобом є слово. Недарма авторка фільму – драматургиня, що звикла мислити діалогами й через них передавати дію. Діалоги у стрічці напружені й живі, причому для передачі середовища авторка активно послуговується обценною лексикою, показуючи характер огрублених персонажів; чимало в мовній тканині твору і російської мови, панівної в регіоні. Для такого фільму особливо важлива акторська гра, і тут виконавський ансамбль, навіть маючи у своєму складі непрофесійних акторів, цілком впорався зі своїм завданням. (Варто згадати премію Венеційського кінофестивалю *Circolo del Cinema* як «найбільш інновативній стрічці в конкурсі».)

Так, військова тематика продовжує тримати надійні позиції у вітчизняному кіно, пропонуючи і вартісні роботи. «Погані дороги», з їхнім неоднозначним наповненням, болісними інтонаціями і водночас глибинною життєвостердністю, безперечно належать саме до таких.

Казка про числа від Олега Сенцова

Анастасія Пауценко

«Номери»

Сценарист Олег Сенцов

Режисери: Олег Сенцов, Ахтем Сеїтаблаєв

Оператор Адам Сікора

У ролях: Олександр Ярема, Ірина Мак, Віктор Жданов, Лорена Колибабчук, Денис Роднянський, Олена Узлюк, Євген Черников, Агата Ларіонова, Олександр Бегма, Марія Смолякова, Максим Девізорів, Віктор Андрієнко
Польща, Україна, Чехія, Франція. 2020

Цілком логічно було очікувати того, що першим фільмом Олега Сенцова з часу його полону стане щось із соціально-політичним підтекстом. І справді, під його керівництвом – переважно дистанційним, бо на час зйомок митець ще перебував у виправній колонії «Білий ведмідь» у місті Лабитнанг – з'являються «Номери». Це така собі притча про людське суспільство з його перепадами від жорсткої регламентованості до оргіастичності (по суті, також регламентованої), про потяг до свободи і невміння нею скористатися. Тема не нова – і нічого справді нового тут, на жаль, не сказано.

Хоча художня організація фільмового простору є підкреслено експериментальною. Всю дію втиснуто в невеликий павільйон, мінімалістичну декорацію, в якій упізнається стадіон: умовні трибуни, коментаторська будка, спортивна сітка, тематичні написи... Доповнює декорацію підйомник з житлом невидимого й нечутного жителям-«номерам» божества – Нуля; його простір упорядковано за контрастним принципом: це кітчева, вельми умовна розкіш з картиною і «антикварною» кушеткою. В такому підході вгадується театральна традиція: власне, саму стрічку створено за однойменною п'єсою Сенцова 2011 року (прем'єрна вистава за нею, до речі, відбулася 7 грудня 2018 року в Центрі Довженка). Ця ж театральність відчутна і в характері акторської гри, яка тут виглядає органічно, відповідною до стилістики, і в самій побудові твору. Тож «Номери» фактично є фільмом-виставою, де звиклому до більшої життєподібності кіноглядачеві гостро бракуватиме простору й повітря. І насправду перед нами постає свого роду «барокамера», де впродовж скромного екранного часу маленька модель соціуму волею автора проходить через соціальний експеримент. П'ятеро чоловіків і п'ять жінок, кожен втілює певний тип: «бюрократ», «старий», «слизький тип», «мислитель», «бунтар»; «дружина начальника», «коханка», «пліткарка», «вірна